

Назарова Г. В.

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та соціальних наук

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Демченко К. О.

аспірант кафедри економіки та соціальних наук

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАГРОЗ СОЦІАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ СУСПІЛЬСТВА

Формування соціальної безпеки в умовах нової реальності здійснюється під впливом виникнення нових та загострення уже існуючих загроз, передбачати, своєчасно запобігати та вирішувати які стає дедалі складніше. Одним із головних джерел виникнення загроз соціальній безпеці є соціальна нерівність суспільства. Вплив соціальної нерівності на стан соціальної безпеки суспільства підтверджується результатами опитування експертів. Так, серед головних перешкод формування та розвитку соціальної безпеки в Україні експерти виділяють поглиблення соціальної та майнової диференціації в суспільстві та зростання соціальної нерівності. І це не випадково, оскільки саме нерівність є чинником підвищення соціальної напруженості, рівня злочинності, заважає реалізації людського потенціалу та розширенню можливостей [4].

Актуальність проблеми соціальної нерівності підтверджується значним науковим доробком учених: О. О. Герасименко, А. М. Колота [2], Е. М. Лібанової [3], О. Ф. Новікової, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькової [4], а також стратегічними напрямками, затвердженими Організацією Об'єднаних Націй та іншими міжнародними та національними організаціями, зокрема, розроблення Цілей сталого розвитку стало новою стратегічною можливістю

перемістити проблеми нерівності та соціальну справедливість у центр регіональних, національних та глобальних стратегій та пріоритетів розвитку.

У результаті дослідження з'ясовано, що поняття «соціальна нерівність» є багатограним та інтерпретується у науковій літературі по-різному. Згідно з традиційним підходом, соціальна нерівність пов'язується з диференціацією населення за ознакою доходу, володінням майном, володінням владою і іншими об'єктивними критеріями, що дозволяє побудувати досить чітку стратифікаційну схему. Для аналізу та оцінки соціальної нерівності за традиційним підходом застосовують безліч показників, серед основних: індекс Джині, децильний та квінтільний коефіцієнт диференціації доходів населення. Упродовж 2010–2019 рр. індекс Джині в Україні коливався у межах від 0,220–0,253 п. п. [1], що свідчить про помірну нерівність у розподілі доходів у суспільстві, до того ж за даними Світового банку [5], індекс Джині в Україні є одним із найнижчих показників серед країн Європи, що свідчить про недостатню об'єктивність та наційність показника. Аналіз децильного коефіцієнта фондів демонструє незначне коливання його рівня, але у межах норми. Розглянуті показники не є достатньо об'єктивними у вимірюванні соціальної небезпеки, а для аналізу рівня прояву втрат соціальної безпеки від нерівності у доходах необхідно використовувати інший, більш інформативний показник, яким є «Частка населення, що знаходиться за межею бідності».

З розвитком сучасного суспільства та усвідомленням вирішальної ролі людини у суспільному виробництві, проблема соціальної нерівності набуває дещо іншого значення. Основними рисами сучасного підходу до визначення сутності соціальної нерівності є акцентування уваги на нерівності у відносному, а не лише «атрибутивному» сенсі (у контексті форм соціальної стратифікації). Розгляд поняття соціальної нерівності через форм соціальної стратифікації обмежує коло досліджень та призводить до нехтування концептуальною природою соціальної нерівності – дослідження пов'язаних із цим явищем соціальних проблем і загроз. До таких соціальних деструктивних чинників налужать: нерівність доступу до окремих товарів і послуг (за даними

вибіркового обстеження умов життя у 2019 р., частка домогосподарств, які потерпали від недостатності коштів на продукти харчування складала 16,9%; від недостатність коштів на товари тривалого користування – 40,3% [1]); нерівність житлових умов (у 25% домогосподарств розміри житлової площі на одну особу у 2019 р. не відповідали законодавчо встановленим нормам [1]); нерівність доступу до послуг соціальної сфери; нерівність доступу до безпечного екологічного середовища; нерівність доступу до освіти та цифрова нерівність; нерівність доступу до ринку праці; а також соціальна нерівність між поколіннями. У багатьох аналітичних дослідженнях основна увага приділяється минулому або теперішньому стану соціальної нерівності. Але в умовах мінливості, вирішення питання про те, що буде визначати нерівність у майбутньому стає надзвичайно важливим.

Таким чином, дослідження поняття соціальної нерівності має виходити за рамки лише аналізу нерівності доходів і показників поточного її стану. Існуючі і нові форми нерівності будуть визначати умови життя сучасного суспільства і майбутніх поколінь. Безперечно, соціальна нерівність має переважно економічну основу, але необхідно враховувати й процес її трансляції на інші аспекти суспільного життя.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціальна нерівність доходів: глобальний вимір. *Економічна теорія*. 2017. № 4. С. 76–107.
3. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е. М. Лібанової; Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.
4. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О. Ф. Новікова, О. Г. Сидорчук, О. В. Панькова та ін. / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ; НАН України, Інститут економіки промисловості. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
5. World Bank Open Data URL: <https://data.worldbank.org>.